

MAKEDONYA ve ANADOLU'DA SÖYLENEN BAZI TÜRKÜLERİN BENZERLİKLERİ ÜZERİNE

[*Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri (21-25 Ekim 2011)*, haz., Kadir Pürlü, Sivas 1000 Temel Eser Serisi, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Sivas, 2013, s. 257-284.]

Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ*

Sayın Başkan,

Değerli Türkü Severler,

Makedonya ve Anadolu'da söylenen bazı türkülerin benzerlikleri üzerine hazırladığım konuşmamın başında Makedonya ile ilgili kısa bir bilgi vermek istiyorum.

Aslı eski Yunanca'ya dayanan "Makedon/Makedonya" kelimesi, dilimize Fransızca'dan geçmiştir ve "karışık", "türlü", "muhtelif parçalardan oluşan", "yamalı bohça", "sebze ya da meyve salatası" anlamlarına gelir (Castellan 1995:15, Nuredini 2007: 1).

Sınırları kesin olmasa da "güneyde Ege Denizi'nin kuzeybatı kıyılarından, kuzeyde Vardar Nehri'nin orta kısımlarına, doğuda Marta Nehri'nden batıda Tesalya ve Sar Dağı"na kadar uzanan coğrafya, Makedonya olarak isimlendirilmektedir (Nuredini 2007: 1).

Asya'dan Avrupa'ya uzanan ana yolun Balkan yarımadasındaki güzergâhında bulunan Makedonya, bu konumu sebebiyle çeşitli milletlerin tarih boyunca sahip olmaya çalıştıkları bir bölge olmuştur.

Edirne'nin fethinden sonra Osmanlı'nın yöneldiği ilk coğrafya olan Makedonya'nın kapıları 1364'te kazanılan Sırp Sındığı Savaşı ile aralanmış; 1371'de Evrenos Bey komutasındaki kuvvetler tarafından kazanılan Çirmen Savaşı'ndan sonra bu kapılar ardına kadar açılmıştır. 1389'da Üsküp, Pirlepe ve İstip, 1391'de de Manastır'ın fethiyle Makedonya'nın tamamı Osmanlı idaresine geçmiştir (Nuredini 2007: 3). Makedonya, bu tarihten sonra, Osmanlı'nın Avrupa'da yapacağı fetihler için kullanacağı bir üs haline gelir (Castellan 1995: 68). Osmanlı fetihleriyle Balkanlardaki Türk varlığı ve sahip olunan topraklar 1521'de en üst seviyeye ulaşır.

* Ahi Evran Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü sbekki@gmail.com

Balkan Savaşlarına (1912) kadar Osmanlı idaresi altında kalan Makedonya, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda (1 Aralık 1919) Sırp, Hırvat ve Slovenlerden (SHS) oluşan üçlü krallık arasında taksim edilmiştir. Üç bölünen Makedonya'nın "Ege Makedonyası" Yunanistan'a; "Pirin Makedonyası" Bulgaristan'a verilmiş, "Vardar Makedonyası" ise yeni kurulan birleşik krallığa (SHS) bırakılmıştır (Nuredini 2007: 4). 1945 yılında Yugoslavya'ya katılan Makedonya, 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir.

Bugün bağımsız bir devlet olarak tanınan Makedonya, yalnızca birleşik krallığın sahip olduğu "Vardar Makedonyası" topraklarına sahiptir. Kuzeyde Sırbistan, güneyde Yunanistan, batıda Kosova ve Arnavutluk, doğuda Bulgaristan ile komşu olan Makedonya'nın yüzölçümü 25.714 km² dir. 1991 ve 1994'te olmak üzere iki defa sayım yapılan ülkenin nüfusu 2.400.000'dir. Bu nüfusun % 50'sini Hıristiyanlar, diğer %50'sini ise Müslümanlar (Arnavutlar, Türkler, Romenler, Pomaklar, Boşnaklar vd. gruplar) teşkil etmektedir (Nuredini 2007: 4)¹. Makedonya'daki Türklerin Müslüman nüfus içindeki oranı ise yaklaşık %4,5'dir. Resmi kayıtlarda 90.000 olarak gösterilen Türk nüfusunun gerçeği yansıtmadığı Makedonya Türk Demokratik Partisi tarafından dile getirilmektedir. Bu partiye göre Türk nüfusu 120.000 ila 150.000 arasında olmalıdır (Nuredini 2007: 7). Bu verilere göre Makedonya, Balkan yarımadasındaki Türk nüfusun en yoğun olarak bulunduğu ülke konumundadır.

Balkanlarda 5-6 asır süren Osmanlı hâkimiyeti, o bölgenin maddî ve manevî hayatını derinden etkilemiştir. Anadolu'da olduğu gibi Makedonya'da da Türk edebiyatı iki kolda -klasik ve halk olmak üzere- gelişme göstermiştir. Balkan Savaşlarından sonra Makedonya'da gelişen ve devam eden Türk edebiyatının bir kolunu oluşturan klasik edebiyatın kesintiye uğradığı; diğer kol olan sözlü edebiyatın ise II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişecek olan çağdaş edebiyat ile gelenek arasındaki bağı oluşturduğu görülmektedir. Makedonya'daki sözlü edebiyatın en önemli unsurlarından biri de türkülerdir.

Bildirimizde, Sayın Hamdi Hasan'ın "*Makedonya Türklerince Söylenen Türküler*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2008"² adlı kitabında yer alan türkülerin

¹ Başvurduğumuz kaynaklar, Makedonya'daki etnik yapının çeşitliliği dolayısıyla birbiriyle gelişen rakamlar vermektedir.

² Hamdi Hasan'ın bu kitabı, "*Söz Başı* (s. XXI-XXII)", "*Kısaltmalar* (s. XXIII)", "*Giriş* (s. 1-6)", "*Halk Türküleri Hakkında Genel Bilgi* (s. 7-10)", başlıklarını taşıyan kısımlardan sonra iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm türkülerin şekil ve konu bakımından sınıflandırılmasına ayrılmıştır (s. 11-56). İkinci bölüm Türkü metinlerinden oluşmaktadır. Burada yazar, birinci bölümde yapmış olduğu konu tasnifine uygun olarak metinleri; 1. *Ninniler* (s. 71-749), 2. *Aşk Türküleri* (s. 75-253), 3. *Ayrılık Türküleri* (s. 253-289), 4. *Tarih Olaylarıyla İlgili Türküler* (s. 290-

Anadolu’da bilinen/söylenen türkülerle şekil ve içerik bakımından benzerlikleri üzerinde durulacaktır.

Hamdi Hasan’ın çalışmasında 698 adet türkü metni bulunmaktadır. Sayın Hasan, yayımladığı metinlerin bir kısmını (142 adet) bizzat kendisi derlemiştir; bir kısmını Üsküp Halk ve Üniversite Kütüphanesi’ndeki çeşitli cönk ve mecmualardan tespit etmiş bir kısmını daha önce yayınlanmış kitaplar –Mustafa Ramiz³ ve Aluş Nuş⁴- ile “*Sesler*” ve “*Çevren*” gibi dergilerden derlemiştir.

Makedonya’da söylenen türkülerin hemen hemen hepsi anonim türkü tanımına uyan metinlerden oluşmakta ve çoğu şekil itibariyle yapısında kararlılık bulunan düzenli metinler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok az sayıda yapısında kararlılık bulunmayan türkülerin bulunması, derlenen metinlerin yazıya aktarımı sırasında derlemecinin şahsi tasarrufu veya dikkatsizliğinden kaynaklanmış olabilir. Aynı durum Anadolu’dan derlenen türkülerin metin olarak yayımı sırasında da karşımıza çıkmaktadır (Bekki 2004: 133, 179)

Makedonya türküleri içerisinde en kalabalık grubu mani kıtalarından kurulu türküler oluşturmaktadır; manileri dörtlükler, üçlükler ve ikiliklerle kurulu türküler takip etmektedir. “*Maninin kısa dörtlüklerden oluşması, müziksiz [de] söylenebilmesi onların yaratılmasını ve hatırlanmasını kolaylaştırmıştır* (Başgöz 2008: 109)”.

TRT Türk Halk Müziği Repertuarında “Rumeli Türküleri” başlığı altında yaklaşık 350 türkü bulunmaktadır. Bu türkülerin makam ve ezgisel yapısını inceleyen Gülçin Yahya Kaçar’ın tespitleri şöyledir: “... *Pek çoğu anonim olan bu türkülerde makam, seyir özellikleri klasik üslupla örtüşen bir yapıdadır. Çok sesli unsurların ya da Batı müziği tonalitesine yakın Nihavend, Bûselik gibi makamların kullanılmadığı tespit edilmiştir. Anadolu bölgesine ait 4000 türküde yapılan makam tespitinde olduğu gibi Rumeli türkülerinde de en çok kullanılan makam 90 adet türkü ile Hüseyinî makamıdır* (2008: 217-234).” Hüseyinî makamı, halk türkülerinde “Kerem ayağı”na karşılık gelmektedir.

299), 5. *Yergi Türküleri* (s. 300-308), 6. *Eşkîya Türküleri* (s. 309-320), 7. *Hapishane Türküleri* (320-323), 8. *Ağtılar* (s. 324-369), 9. *Düğün Türküleri* (s. 370-399), 10. *Çeşitli Bayram ve Dinî İnançlarla İlgili Türküler* (s. 399-404), 11. *Değişik Duyguları Dile Getiren Konular Üzerine Söylenen Türküler* (s. 404-422), 12. *Mülemmâlar ve İki Dilli Türküler* (s. 422-424) şeklinde sıralamıştır. Kitap, “*Yer, Millet ve İnsan Adları Dizini* (s. 425-431)”, “*Kaynak Kişiler Dizini* (s. 433-436)”, “*Derleyiciler Dizini* (s. 437)”, “*Sözlük* (s. 439-450)” ve “*Bibliyografya* (s.451-454)” ile sona ermektedir.

³ Mustafa Ramiz, *Notaları ile Rumeli Türküleri*, Hadise Yayınevi, İstanbul, 1958.

⁴ Aluş Nuş, *Rumeli Türküleri /Güfte ve Besteleriyle*, Say Yayınları, İstanbul, 1996.

Makedonya’da söylenen türküler, konu bakımından da Türkiye’de söylenen türkülerle büyük oranda örtüşmektedir. Hamdi Hasan’ın (2008: 23) yapmış olduğu konu tasnifi ile Doğan Kaya’nın (2007: 745-746) yapmış olduğu konu tasnifinin karşılaştırılması bu durumu gözler önüne sermektedir. Bazı farklılıkların olması, Makedonya’nın coğrafi konumu ve demografik yapısıyla doğrudan ilgilidir ve bu durum da son derece normaldir.

Bu genel değerlendirmelerden sonra seçtiğimiz metinler üzerinden Makedonya türkeleri ile Anadolu’da söylenen/bilinen türkelerin benzerliklerine geçmek istiyorum.

İlk türkümüz, nispetsiz evlilik motifi üzerine kurulmuş. 10 adet ayrı metin olarak tespit ettiğimiz türkelerin ortak teması, yaşça kendisinden çok küçük olan, çocuk sayılabilecek kişilerle evlendirilen kızların yaşadığı problemleri konu edinmiş. Tespit edebildiğim kadarıyla en eski derleme İgnacz Kunos (1860-1945)’a ait. Metin, Kunos’un “*Osmanlı-Türk Halk Edebiyatı Derlemeleri*” üst başlığıyla yayımlanan iki ciltlik eserinin ikinci cildi “*Osmanlı-Türk Masal ve Türküleri*, 1899” da yayımlanmış. Türkünün ilk bendi şöyle:

Yük altında para kesesi
Aldı beni şu çocuğun tasası
Öpmek bilmez koçmak bilmez basası (Kunos 1998: 62)

Anadolu’dan derlenen metinler ağırlıklı olarak “*Sabah olur çocuk gider oyuna*” dizesiyle başlıyor. Mehmet Tuğrul, derlediği metni “*Hiciv Türküleri*” arasında “*Çocuk*” başlığıyla yayınlamış (1945: 78-79). Mehmet Özbek, “*Folklor ve Türkülerimiz*” adlı kitabında, “*Çocukla evlendirilen gelinin ağıtı* (1975: 296-297)” ve “*Gelin ağıtı* (1975: 297)” olmak üzere aynı türkünün iki ayrı metnine yer vermiş. Özbek, ayrıca TRT THM Repertuarında 2826 numarayla Malatya türkeleri arasında kayıtlı olan “*Sabah olur oğlan gider işine*” adlı türküyü notalayan kişi olarak da karşımıza çıkıyor. TRT THM Repertuarında Denizli ve Burdur’dan derlenmiş iki adet metin daha var. Makedonya türkeleri içerisinde ise “*Süleyman*” adıyla karşımıza çıkan metin, “*Sesler*” adlı dergideki bilgilere göre Durlombosu köyünden Mehmet Mehmedali adlı bir şahıs tarafından yakılmış (Hasan 2008: 307). Türkünün ilk bendi ve bağlantısı şöyle:

Sabah olur çarışını giyemez
Tarlaya gider bir evlek süremez
Aman be oğlum buna da canlar dayanmaz
Ben soramadım soranlara aşk olsun
Annenin babanın iki gözü kör olsun (HH /496/307-308)

Çok değişik yörelerde birbiriyle örtüşen yapı ve içerikte karşımıza çıkan ve “*nispetsiz evlilikleri*” işleyen bu türkünün Malatya metninde “*Karahan Gedîği*”, Bursa metninde “*EyNEGöl*” coğrafi isim olarak geçmektedir. Bu durum türküyü belli bir yöreye bağlama çabasının ifadesi olarak düşünülebilir.

Türkü metinlerine bakıldığında, türkünün ana teması olan kızın beklentilerine cevap vermeyen bir evliliğe zorlanması, bunun beraberinde getirdiği mutsuzluk tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilir. Öpmesini, sevmesini bilmeyen bir çocuğa, “*akçe*” karşılığı verilen kız, buna sebep olan anne ve babasına çok ağır ilenmelerde bulunur. Bildirimizde yer verdiğimiz türkülerin dışında “*nispetsiz evlilikleri*” konu edinen başka türküler de vardır (Güven 2009: 214, 303).

Üzerinde duracağımız ikinci metin, TRT THM Repertuarında 331 numara ile Sivas türküleri içerisinde yer alan “*Zeynep bu güzellik var mı soyunda*” türküsüdür. Türkü, Âşık Süleyman Fahri’den Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiş ve notaya alınmış. Çok meşhur olan türkünün ilk bendi ve bağlantı kısmı şöyledir:

Zeynep bu güzellik var mı soyunda
Elvan elvan güller biter bağında
Arife gününde bayram ayında
Zeynep'im Zeynep'im allı Zeynep'im
Beş köyün içinde şanlı Zeynep'im (TRT THM Rep. 331)

Türkünün son bendinde Zeynep’in Kangal’ın Mamaş köyünden olduğu dile getiriliyor. Makedonya türküleri içerisinde “*Zeyneb’imi aldılar gece yarısı*” ve “*Zeynep türküsü-Zeynep şarkısı*” başlıklarıyla iki metin bulunmaktadır. Hamdi Hasan, birinci türküyü “*Aşk Türküleri*”, ikinci türküyü ise “*Eşkîya Türküleri*” başlığı altında tasnif etmiştir. İştîp Pırnalı köyünden derlenen türkünün ilk bendi şöyledir:

Zeyneb'im Zeyneb'im allı Zeyneb'im
Üç gün arasında oynak Zeyneb'im
Üç gün kızlar içinde benli Zeyneb'im (HH/388/252)

Radoviş Konçe köyünden derlenen metnin ilk bendi ve bağlantı kısmı,

Zeyneb’imi aldılar gece yarısı
Zeyneb’imi yaptılar Arap karısı
Zeyneb'im Zeyneb'im oynak Zeyneb'im
Dört köyün içinde şanlı Zeyneb'im (HH/516/320)

bu şekilde geçmektedir. Makedonya’da tespit edilmiş iki metin, Sivas metnine göre şekil ve ahenk yönünden daha zayıf görünüyor. Bu durumu iki türkünün son bentlerine baktığımızda daha iyi görebiliriz:

Zeyneb'ime yaptılar fil dişten tarak
Tara zülfünü tara gerdanın kara
 Zeyneb'im Zeyneb'im oynak Zeyneb'im
 Dört köyün içinde şanlı Zeyneb'im (HH/516/320)

Zeyneb'e yaptırdım bir tarak kümüştan tarak
Al Zeynep bu tarayı zülüfü tara
Al Zeynep bu tarayı gerdana bırak (HH/388/252)

İzzet Altınmeşe, Kerkük'te,
Zeynel'e yaptırdım altından tarak
Dara zülüflerini bir yan bırak
İstedim size gelim yollar çok irak
 Zeynel'im Zeynel'im bala bala Zeynel'im
 Kollarıv boynuma dola dola Zeynel'im (Yücel 2009: 879)

şeklinde söylenen türkünün, “Zeynep” türküsünün bir eş metni olduğunu söylemektedir (Altınmeşe 1992: 42-43). Bu da sözlü kültür içerisinde hazır söz kalıpları ve ezgileri üzerine yeniden kurulan türkülere güzel bir örnektir.

Üçüncü örneğimiz son zamanlarda bir hayli popüler olan “*Bir taş attım pencereye tık dedi*” adlı türküdür. Makedonya, Valandovo bölgesinde üç dizelik iki bent olarak tespit edilen türkünün ilk bendi ve bağlantı dizesi şöyledir:

Bir taş attım pencereye ‘tık’ dedi
Anası çıktı kızım evde ‘yok’ dedi
İnanmazsan gir içeri ‘bak’ dedi
 Cihan da bilir benim sana yandığım (HH/117/109)

Türkünün ikinci bendi, TRT THM Repertuarında 1478 numarayla Orta Anadolu türküleri içerisinde yer alan Ahmet Yamacı'nın Ali Ulvi Erandaç'tan derlediği “*Küçük yaşta aldım sazı elime*” adlı türkünün ilk bendi ile aynıdır.

Türkünün ilk bendi günümüzde popüler olan parçayla uyum içerisinde. Popüler türkünün sanal ortamdan tespit ettiğimiz ilk bent ve bağlantıları şöyle:

Bir taş attım pencereye tık dedi
Anası çıktı kızım evde yok dedi vay vay
İnanmazsan gel yukarı bak dedi
 Armut dalda kız balkonda sallanır vay vay
 Şeker yemiş dudakları ballanır vay vay
 Atalım mı Arap kızı atalım mı vay vay
 Senin için on beş sene yatalım mı vay vay

Rakıyı da şaraba katalım mı vay vay
(http://www.nomorelyrics.net/tr/sozleri/5908-Bir_Ta_Attm_Pencereye-sozleri.html)

Bu türkünün TRT THM Repertuarında Antalya-Akseki'den derlenmiş bir metni daha bulunuyor. Hasan Yazıcıoğlu'ndan 1952'de derlenmiş. Üç dizelik iki bent ve iki dizelik bağlantılardan kurulu türkünün ilk bendi ve bağlantısı şöyle:

Bir taş attım darabaya tık dedi
Bir gız çıktı annem evde yok dedi
İnanmazsan çık yukarı bak dedi
Ölüm ver Allah'ım ayrılık verme
Gız seni seviyom da ellere deme (TRT THM Rep. 133)

Aynı türkü, Elazığ'da “Nesibe” türküsü olarak yıllarca söylenmiş. Fikret Memişoğlu'nun “Harput Ahengi” adlı kitabında üç dizeden oluşan on bent ve iki dizelik bağlantılarla kurulmuş olarak karşımıza çıkıyor:

Bir taş attım pencereye tak dedi
Eşo'm çıktı Neso'm evde yok dedi
İnanmazsan çık yukarı bak dedi
Konma bülbül konma mezar taşıma
Bu genç yaşta neler geldi başıma (Memişoğlu 1992: 57)

Aynı türkünün Elazığ'ın yaşayan en önemli sanatkârlarından Paşa Demirbağ'dan derlenen metni ise şöyle başlıyor:

Bir taş geldi pencereye tık dedi
Eşo'm çıktı Nesibe'm evde yok dedi
İnanmazsan çık yukarı bak dedi
Konma bülbül konma mezar taşıma
Genç yaşında neler geldi başıma (Önal 2011: 68)

Yaklaşık bir ay önce yine Elazığ'ın önemli bilim adamı ve sanatkârlarından Doç. Dr. Türker Eroğlu, bir dost meclisinde aynı türkünün ilk bendini şöyle icra etmişti:

Bir daş attım pencereye tıhk dedi
Eşo'm çıhdı ankom evde yok dedi
İnanmazsan çıhk yuharı bahk dedi
Konma bülbül konma mezar daşıma
Şu gençlikde neler geldi başıma (İstanbul, 17 Eylül 2011)

Yukarıda sıraladığımız üç farklı kaynak kişiden alınan metinlere göre bu türkünün Elazığ'da doğduğu ve oradan değişik bölgelere yayıldığı tahmin edilebilir. Türküde geçen “Nesibe”, “Harput”, “Hamdi Çavuş” gibi mahallî ibareler de tahminimizi desteklemektedir. Türkünün Elazığ dışında tespit edilen Makedonya ve popüler diye adlandırdığımız eş metinlerinde bir tutarsızlık görülmektedir. Şöyle ki, bir delikanlı

sevgilisini görmek üzere onun evinin önüne gelir. Geldiğini bildirmek için sevgilisinin bulunduğunu düşündüğü odanın camına bir taş atar ve kızın anası camdan bakıp delikanlıyı görür ve “kızım evde yok, inanmazsan yukarı gelip bakabilirsin” der. Türkünün kaç-göç dönemi yaşanan bir zamanda yakıldığı düşünülürse burada cama çıkanın ve delikanlıya seslenenin kız olması gerekir. Zaten hem Elazığ’dan derlenen metinler hem de Antalya metni cama çıkıp delikanlıyı yukarıya davet edenin kız olduğunu söylüyor.

Bu bağlamda Makedonya ve popüler diye adlandırdığımız metin, türkülerde meydana gelen anlam değişmelerinin olumsuz yönde olanlarına güzel bir örnek diye düşünüyorum. Türkülerde belirli ölçülerde cinsellik vardır ama popüler metinde, işlenen cinsellik, türkülerin geleneksel bağlamda cinselliğe verdikleri ölçünün çok dışına çıkıyor.

Burada bir özellik daha var. Elazığ varyantı “*Nesibe*”nin ölümü üzerine yakılan bir ağıttır. Metnin altına düşülen notta “*Emsalsiz esmer güzeli (Nesibe) için yakılmıştır* (Memişoğlu 1992: 57)” ibaresi bulunmaktadır. Diğer metinlerin oyun havası niteliği taşıdığı görülmektedir. Böyle, zamanla ağıtların oyunlara eşlik eden havalara dönüştüğü de bilinen bir gerçektir. Bu durumu “*Hey on beşlik on beşlik*” adlı türküde de takip edebiliyoruz.

Üzerinde duracağımız dördüncü örnek, “*Çek deveci develeri...*” dizesiyle başlayan ve Ankara, Burdur, Kırşehir, Konya, Nevşehir, Yozgat gibi illerimizde hemen hemen her düğünde oyunlara eşlik eden bir oyun havasıdır. Makedonya, Radoviş bölgesinden derlenen türkünün Anadolu’dan derlenen metinlerle büyük oranda örtüştüğü görülmektedir. Metinde geçen “*Sordum aslın nereli / Aslın feslin nereli / Sordum İskendereli [Makedonya]...*” ibarelerinden türkünün bir memleket ismine bağlanarak sahiplenilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu sahiplenme diğer bölgelerden derlenen metinlerde de görülmektedir.

Anadolu’da yaygın olarak söylenen oyun türkülerinden biri de “*Fincanı taştan oyarlar*” adlı parçadır. TRT THM Repertuarında Sivas, Trabzon, Eskişehir ve Hatay adına bu türkünün çeşitlenmeleri kaydedilmiş. Hamdi Hasan’ın kitabında yer alan metin, Sivas metniyle büyük oranda örtüşmektedir. Rumeli metninin ilk bendi ve bağlantısı şöyledir:

Fincanı taştan oyarlar	<i>Anam oyarlar</i>
İçine bade koyarlar	
Sen bize gelme duyarlar	<i>Aman duyarlar</i>
	<i>Sen yine doldur fincanı</i>
	<i>Sen kimin canısın canı</i> (HH/182/145)

*Aslan garem gel garem
Fındıkları gır garem
Eller yârini bulmuş
Sen de benim ol garem*

Bir guş geldi pençereye tık dedi
Bir gız çıktı annem evde yok dedi *Gel gel*

*Aslan garem gel garem
Fındıkları gır garem
Eller yârini bulmuş
Sen de benim ol garem*

Garanfilim saksılarda çanakta
Bir gız sevdim şu garşıkı gonakta *Gel gel*

*Aslan garem gel garem
Fındıkları gır garem
Eller yârini bulmuş
Sen de benim ol garem*

(Tuğrul 1945: 105-106)

Bu metinde bentleri oluşturan dizelerin başka türkülerde de geçtiği hemen göze çarpıyor. Birinci bentteki, “Söğüdün çürüğü özünden olur / Yâr için ağlayan gözünden olur” dizeleri, “Haydarlı” diye bilinen bir Sivas türküsünün üçüncü bendinde aynen geçmektedir: “Ağacın çürüğü özünden olur / Yiğidin iyisi sözünden olur / Yâr için ağlayan gözünden olur (TRT THM Rep. 1191)”

Türkünün ikinci bendini oluşturan “Vardım baktım demir kapı sürgülü / Siyah saçlar sırmayınan örgülü” dizeleri, bir Elazığ türküsünde de karşımıza çıkıyor: “Vardım bakdım demir kapı sürgülü / Siyah saçlar sırma ile örgülü / Benim yârim annesinden örgülü (Memiş 1992: 131; Yücel 2009: 815)”.

Türkünün dördüncü bendindeki dizelerin yukarıda üzerinde durduğumuz “Bir taş attım pencereye tık dedi” adlı türküyle benzerliği hemen fark ediliyor. Makedonya türkülerinin büyük bir kısmı, “Bir taş attım pencereye” örneğinde olduğu gibi bu şekilde oluşturulmuş.

Makedonya’da söylenen türküler şekil açısından incelendiğinde mani kıtalarından kurulu türkülerin ilk sırada, dörtlüklerle kurulu türkülerin ise ikinci sırada geldiği görülmektedir. Bu durum, Makedonya’da âşık tarzı şiir geleneğinin canlılığını çok erken dönemlerden itibaren kaybetmeye başladığının göstergesidir. Makedonya türkülerini Sivas türküleri ile mukayese ettiğimizde bu durum daha bir açıklık kazanmaktadır. Sivas türküleri arasında dörtlüklerle kurulu metinlerin sayıca çokluğu, Sivas’ta Âşık tarzı şiir geleneğine mensup temsilcilerin günümüzde de yaşıyor olmasına bağlanabilir.

Makedonya ile Anadolu'da söylenen türkülerin işledikleri konular bakımından da aynı özelliği gösterdiğini konuşmamızın başında belirtmiştik.

Bu kadar benzerliğin olması bize şaşırtıcı gelmemelidir. Zira Rumeli, hususen de Makedonya, 1364'ten 1912'ye kadar yaklaşık 550 yıl Türk nüfusun ağırlıklı olarak yaşadığı ve vatanlaştırdığı bir coğrafyanın adıdır. Girişte de ifade ettiğimiz gibi bugün Balkanlardaki Türk nüfusunun en yoğun olduğu bölge de yine Makedonya'dır. Makedonya'da gelişen sözlü ve yazılı edebiyatın kaynağı ile Anadolu'da gelişen sözlü ve yazılı edebiyatın kaynağı aynıdır. Bu sebeple, Makedonya Türk edebiyatı üzerine yapılacak mukayeseli çalışmalarda bütüncül bir yaklaşım sergilenmelidir. Türküler söz konusu olduğunda, Makedonya'dan derlenmiş türkülerin Anadolu'daki herhangi bir bölgeden derlenmiş türküler gibi ele alınması gerekir.

Bugün Makedonya, Kerkük gibi Bosna gibi gurbette boynu bükük kalmış türkülerin vatanıdır. Esmâ Şimşek Hocamızın, Türk Yurdu Dergisinin 269. sayısında (Ocak 2010) dile getirdiği endişelerin yersiz olmadığını, ülkemiz üzerinde oynanan türlü oyunlarla "her yönüyle 'biz' olan 'bizi' anlatan türkülerimizin 'biz'den koparılmak" istendiğini bilelim. Yirmi yıl sonra "Diyarbakırlı Celal Güzelses'in türküleriyle Elazığ'da söylenen bazı türkülerin benzerlikleri üzerine" başlığını taşıyan bildirimler hazırlamayalım.

Unutmayalım ki, aynı türkülerle ağlayan, aynı türkülerle gülen, aynı ağıtlarla toprağa verilen insanlar birbirlerine kolay kolay düşman olmazlar. Bunun için ta ana sınıflarından başlayarak çocuklarımızın ruhuna nüfuz edecek, onları biz yapacak ezgileri fısıldamaya başlayalım. Hepinizi saygıyla selamlarım.

KAYNAKLAR

ALTINMEŞE, İzzet (1992), "Zeynep Nasıl Neynel Oldu?", *Çağrışım Aylık Dergi*, S. 5 (Aralık 1992), s. 42-43.

BAŞGÖZ, İlhan (2008), *Türkü*, İstanbul: Pan Yayıncılık.

BEKKİ, Salahaddin (2003), "Sivas Türkülerinin Yayılma Sahaları ve Şekil Açısından Gösterdiği Özellikler", *Halk Kültürümüzde Sivas'ın Yeri Sempozyum Bildirileri*, Âşık Veysel Kültür Derneği Yayınları, s. 299-326.

_____, (2004), *Baş Yastıkta Göz Yolda Sivas Türküleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

CASTELLAN, Georges (1995), *Balkanların Tarihi 14.-20. Yüzyıl*, Çev. Ayşegül Yaraman Başbuğ, İstanbul: Milliyet Yayınları.

GÜVEN, Merdan (2009), *Türküler Dile Geldi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- HASAN, Hamdi (2008), *Makedonya Türklerince Söylenen Türküler*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- KAYA, Doğan (2007), *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KÚNOS, Ignác (1998), *Türk Halk Türküleri*, hzl. Ali Osman Öztürk, (yy): Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- MEMİŞOĞLU, Fikret (1992), *Harput Âhengi*, Ankara: Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- NUREDİNİ, Mensur (2007), *Makedonya'daki Müslümanlarda Doğum, Evlenme ve Ölümle İlgili İnanışlar ve Uygulamalar*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış doktora tezi).
- ÖNAL, Hadi (2011), *Paşa Demirbağ*, Elazığ: Manas Yayıncılık.
- ÖZBEK, Mehmet (1975), *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- ŞİMŞEK, Esmâ (2010), "Gurbet Elde Kalan Türküler", *Türk Yurdu Dergisi (Türkü Dosyası Özel Sayı)*, S. 269, (Ocak), s. 71-76.
- TUĞRUL, Mehmet (1945), *Ankara Örencik ve Ahi Köylerinin Türküleri*, Ankara: Ankara Halkevi Neşriyatı.
- Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi -1-*, TRT Müzik Dairesi Yayınları, Ankara, 2000.
- Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi -2-*, TRT Müzik Dairesi Yayınları, Ankara, 2000.
- YAHYA KAÇAR, Gülçin (2008), "Rumeli Türküleri", *Erdem*, S. 51, s. 217-234.
- YÜCEL, Selami (2009), *Türkü Sözlüğü Ekli Tüm Türküler / En Geniş Türkü Sözleri Arşivi*, Ankara: Alter Yayıncılık.
- http://www.nomorelyrics.net/tr/sozleri/5908-Bir_Ta_Atm_Pencereye-sozleri.html

EKLER: TÜRKÜ METİNLERİ

Karşılaştırmada kullanılan TRT Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan türkülerin künyeleri (yöre, kaynak kişi, derleyen, notalayan) metnin başında, repertuar numaraları ise metnin sonunda (TRT THM Rep. kısaltmasıyla) verilmiştir. Hamdi Hasan'ın eserinden alınan metinlerde de –varsa- künye bilgisi metnin başında, türkünün geçtiği sayfa ve türkü numarası ise metnin sonunda (HH) kısaltmasıyla gösterilmiştir. Diğer kaynaklardan alınan metinlerde de aynı yöntem izlenmiştir. Metinlerin sıralanışında öncelik Makedonya'dan derlenmiş metinlere verilmiş, eş metinler, daha sonra sıralanmıştır. Metinlerin yazımında imla yönünden iktibas yapılan kaynaklara

sadık kalınmış fakat türkülerin şekilsel özelliklerini daha belirginleştirmek için daha önce yayımladığımız “Baş Yastıkta Göz Yolda / Sivas Türküleri” kitabındaki görsellik esas alınmıştır.

I. Süleyman

(Makedonya / Ustrumiça-Durlombosu köyü)

Sabah olur çarığını giyemez

Tarlaya gider bir evlek süremez

Aman be oğlum buna da canlar dayanmaz

Ben soramadım soranlara aşk olsun

Annenin babanın iki gözü kör olsun

Akşam olur çorbasını içemez

Uykusu gelir kaşığını tutamaz

Aman be oğlum buna da canlar dayanmaz

Ben soramadım soranlara aşk olsun

Annenin babanın iki gözü kör olsun

Yağmur yağar endekleri seller alır

Oğlan küçük karısını eller alır

Aman be oğlum buna eller dayanır mı

Ben soramadım soranlara aşk olsun

Annenin babanın iki gözü kör olsun

(HH /496/307-308)

I.1. Yük Altında Para Kesesi

(İgnacz Kunos)

Yük altında para kesesi

Aldı beni şu çocuğun tasası

Öpmek bilmez koçmak bilmez basası

Gel gidelim şu yokuştan aşağı

Beş yüzedir belindeki kuşağı

Ninni ninni deyeyim şu çucuğa

Gider oynar gelir yüke dayanır

Akşam yatar saba(h) olur uyanır

Hey ağalar buna can mı dayanır

Akşam olur yemeyini yeyemez

Saba(h) olur şalvarını giyemez

El yanında yârim vardır deyemez

Gel gidelim şu karşıkı bahçeye

Kırmızı gül devşirelim bohçaya

Anam babam tama etmiş akçeye

(Kunos 1998: 62)

I.2. Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna

(Denizli / Süleyman UĞUR / Celal VURAL)

Sabah olur çocuk gider oyuna

Oynar oynar kum doldurur koynuna

Yalanım varısa obalınız boynuma

Naha çocuk gebereydin öleydin

Sen öleydin ben dengimi buleydim
Sabah olur çarığını keyemez
Çifte gider bir evlek yer süremez
Eve gelir hiç halinden bilemez
Naha çocuk gebereydin öleydin
Sen öleydin ben dengimi buleydim
Ben de bıktım bu çocuğun elinden
Heder ettim el alemin dilinden
Geçtim senin maşadından malından
Naha çocuk gebereydin öleydin
Sen öleydin ben dengimi buleydim
(TRT THM Rep. 3259)

Obal: vebal, günah
Naha: (ilahi), ne olurdu
Evlek: (dönüm), tarlaya tohum ekmek için saban iziyle bölünen bölümlerinden her biri.
Heder etmek: utanmak, boşa gitmek, boşuna geçmek.
Mal maşat: TDK Derleme Sözlüğü C. IX, s. 3113'te "malmaşat" karşılığı olarak "sığır" kelimesi geçmektedir.

I.3. Sabah Olur Çocuk Gider Oyuna

(Burdur / Salih TURHAN / Ahmet YAMACI)

Sabah olur çocuk gider oyuna
Oynar oynar kum doldurur koynuna
Bütün günahlarım baba boynuna
Baba beni bir çocuğa verdiniz
Verdiniz de günahıma girdiniz
Sabah olur çarığını giyemez
Akşam olur bir evlek yer süremez
İki sözü bir arada diyemez
Hey bacılar buna can mı dayanır
Akşam yatar kuşluk vakti uyanır
Sabah olur çorbasını içemez
Öğle olur oyunundan geçemez
Yâr olup da bulup beni seçemez
Baba beni bir çocuğa verdiniz
Verdiniz de günahıma girdiniz
(TRT THM Rep. 1490)

I.4. Sabah Olur Oğlan Gider İşine

(Malatya / Sıddık DOĞAN / Mehmet ÖZBEK)

Sabah olur oğlan gider işine
Oynar oynar taş doldurur peşine
Kurban olam sürme kara kaşına
Yayladan gel kömür gözüm yayladan
Mermer daşa sabun goydum eridi
Gügümlere su doldurdum ılıdı
Benim yârim şu cihanda bir idi
Yayladan gel kömür gözüm yayladan
Önüme koydular ıssı hediği
Aramızda vardır Kar(a)han Gediği
Bana derler kimin kızı gelini
Yayladan gel kömür gözüm yayladan
(TRT THM Rep. 2826)

Issı: sıcak
Hedik: kaynatılmış buğday.

I.5. Çocukla Evlendirilen Gelinin Ağtı (Bursa)

Sabah olur oğlan gider oyuna
Yamru yumru taş doldurur koynuna
Ana şunun bakmadın mı boyuna
Ana beni niye verdin çocuğa
Akşamcıktan yuvarlanır bucuğa
Biz gelirken bu ekinler yoğidi
Açıldı mı yaylaların söğüdü
Kalmadı mı Eynegöl'ün yiğidi
Ana beni niye verdin çocuğa
Oynar oynar kum doldurur kucağa
Ana beni niye verdin ellere
Genç yaşında dayanamam dillere
Atam bari ben kendimi sellere
Ana beni niye verdin çocuğa
Akşamcıktan yuvarlanır bucuğa
(Özbek 1975: 296-297)

I.6. Gelin Ağtı

Sabah olur çocuk gider oyuna
Oynar oynar taş doldurur koynuna
Gelen geçen şamar vurur boynuna
Ben güzelim bir çocuğa verdiler
Verdiler de günahıma girdiler
Sabah olur çarığını giyemez
Çifte gider bir evleği süremez
Eve gelir halin nedir diyemez
Ben güzelim bir çocuğa verdiler
Verdiler de günahıma girdiler
Elime verdiler mısır darası
Yanıma koydular kedi yavrusu
Bana derler şu çocuğun karısı
Ben güzelim bir çocuğa verdiler
Verdiler de günahıma girdiler
Sabah olur duman çıkar bacadan
Öğlen olur çocuk gelir hocadan
İlahi çocuk sensin beni kocadan
Anne beni niçin verdin ellere
Sen düşürdün beni dilden dillere
(Özbek 1975: 297)

I.7. Çocuk Türküsü (Vahit TOPÇUGİL)

Sabah olur duman çıkar bacadan
Öğlen olur çocuk gelir hocadan
İlahi çocuk sensin beni kocadan
Anne beni niçin verdin çocuğu
Bir bacağıma kaldıramıyor kucağa

Sabah olur çocuk gider oyuna
Oynar oynar kum doldurur koynuna
Bütün günah annesinin boynuna
 Anne beni niçin verdin çocuğu
 Bir bacağımı kaldıramıyor kucağa
Yağmur yağar hendekleri sel alır
Oğlan da küçük karısını el alır
 Anne beni niçin verdin çocuğu
 Bir bacağımı kaldıramıyor kucağa
Sabah olur çarışını giyemez
Tarlaya gider bir evleği süremez
Akşam olur yemeğini yiyemez
 Anne beni niçin verdin çocuğu
 Bir bacağımı kaldıramıyor kucağa
İlahi çocuk iki gözün kör olsun
Ben gene bulurum kocayı
Gül memelerim sağ olsun

Ben geçerken ekinleri gök idi
Göründü mü annemgilin söğüdü
Kırıldı mı köyümüzün yiğidi
 Anne beni niçin verdin ellere
 Sen düşürdün beni dilden dillere
 (Başgöz 2008: 162)

I.8. Çocuk Türküsü (İbrahim GÖKBAKAR)

Has eyvana halı serdim gül gibi
İtin oğlu geldi düştü çul gibi
El pençe durdu önümde kul gibi
 Ben bir meral bir nâdâna verdiler
 Verdiler de günahıma girdiler
Has ayvana halı serdim yumuşak
Koynuma koydular bir körpe uşak
Yiğit değil oturak da konuşak
 Ben bir meral bir nâdâna verdiler
 Verdiler de günahıma girdiler
Kapımızın önü sıra söğütler
Anam babam gelmiş beni öğütler
Kırılardı mahledeki yiğitler
 Ben bir meral bir nâdâna verdiler
 Verdiler de günahıma girdiler
Sabah olur kalkar gider kuzuya
Ekmeğini doğrar döker tazıya
Yiğit değil ağ baldırı kocuya
 Ben bir meral bir nâdâna verdiler
 Verdiler de günahıma girdiler
Sabah olur kalkar gider oyuna
Aşıkları toplar koyar koynuna
Öpmek gelmez kıymak gelmez aklına
 Ben bir meral bir nâdâna verdiler
 Verdiler de günahıma girdiler
 (Başgöz 2008: 163)

II. Zeyneb'imi Aldılar Gece Yarısı

(Makedonya / Radoviş-Konçe köyü)

Zeyneb'imi aldılar gece yarısı

Zeyneb'imi yaptılar Arap karısı

Zeyneb'im Zeyneb'im oynak Zeyneb'im

Dört köyün içinde şanlı Zeyneb'im

Zeyneb'ime sordular gelin mi oldun

Üç günün içinde sarardın soldun

Zeyneb'im Zeyneb'im oynak Zeyneb'im

Dört köyün içinde şanlı Zeyneb'im

Zeyneb'ime yaptılar fil dişten tarak

Tara zülfünü tara gerdanın kara

Zeyneb'im Zeyneb'im oynak Zeyneb'im

Dört köyün içinde şanlı Zeyneb'im

(HH/516/320)

II.a. Zeynep Türküsü – Zeynep Şarkısı

(Makedonya / İştîp-Pırnalı köyü)

Zeyneb'im Zeyneb'im alli Zeyneb'im

Üç gün arasında oynak Zeyneb'im

Üç gün kızlar içinde benli Zeyneb'im

Zeyneb'im evleri yayla düzünde

Uçkurlar elinde Zeyneb donlar dizinde

Eyvan eyva vardır beyaz koynunda

Ep güzeller vardır Zeynep senin soyunda

Çok güzeller vardır Zeynep senin soyunda

Zeyneb'in evleri amama yakın

Sayına soluna Zeynep amaylı takın

Sen çok güzelsin Zeynep âlemden sakın

Zeynep binmiş arabaya gelir yaslana yaslana

Bir ince rahmet Zeynep to zülüflü ıslana ıslana

Zeyneb'e yaptırdım bir tarak kümüştün tarak

Al Zeynep bu tarayı zülüfü tara

Al Zeynep bu tarayı gerdana bırak

(HH/388/252)

II.1. Zeynel'e Yaptırdım Altından Tarak

(Cemil CANKAT-ÇARGAH)

Zeynel'e yaptırdım altından tarak

Dara zülüflerini bir yan bırak

İstedim size gelim yollar çok ırak

Zeynel'im Zeynel'im bala bala Zeynel'im

Kolların boynuma dola dola Zeynel'im

Zeynel'e yaptırdım altından kaşık

Üstüne yazdırdım men sana âşık

İstedim size gelim yollar dolaşık

Zeynel'im Zeynel'im bala bala Zeynel'im

Kolların boynuma dola dola Zeynel'im
Yüce dağ başında yatmış uyumuş
Ela gözlerini uyku bürümüş
Evvel küçük idi şimdi büyümüş
Zeynel'im Zeynel'im bala bala Zeynel'im
Kolların boynuma dola dola Zeynel'im
(Yücel 2009: 879)

II.2. Zeynep Bu Güzellik Var Mı Soyunda (Âşık Süleyman FAHRİ / Muzaffer SARISÖZEN)

Zeynep bu güzellik var mı soyunda
Elvan elvan güller biter bağında
Arife gününde bayram ayında
Zeynep'im Zeynep'im allı Zeynep'im
Beş köyün içinde şanlı Zeynep'im

Zeynep'e yaptırdım altından tarak
Tara zülüflerin bir yana bırak
Zeynep'e gidemem yollar pek irak
Zeynep'im Zeynep'im allı Zeynep'im
Beş köyün içinde şanlı Zeynep'im

Söğüdün yaprağı narindir narin
İçerim yanıyor dışarım serin
Zeynep'i bu hafta ettiler gelin
Zeynep'im Zeynep'im allı Zeynep'im
Beş köyün içinde şanlı Zeynep'im

Kangal'dan aşağı Mamaş'ın köyü
Derindir kuyusu serindir suyu
Güzeller içinde Zeynep'in huyu
Zeynep'im Zeynep'im allı Zeynep'im
Beş köyün içinde şanlı Zeynep'im
(TRT THM Rep. 331)

Elvan: renk
Narin: ince yapılı, nazik

III. Bir Taş Attım Pencereye (Makedonya / Valandovo)

Bir taş attım pencereye 'tık' dedi
Anası çıktı kızım evde 'yok' dedi
İnanmazsan gir içeri 'bak' dedi
Cihan da bilir benim sana yandığım
Küçük yaştan aldım sazı elime
Dertli dertsiz vurdum sazın teline
Uyma dedim uydun eller sözüne
Cihan da bilir benim sana yandığım
(HH/117/109)

III.1. Bir Taş Attım Darabaya (Oyun Havası) (Antalya / Akseki / Hesna YAZICIOĞLU / Durmuş YAZICIOĞLU)

Bir taş attım darabaya tık dedi
Bir kız çıktı annem evde yok dedi
İnanmazsan çık yukarı bak dedi
Ölim ver Allah'im ayrılık verme

Gız seni seviyom da ellere deme
Galkar galkar darabaya avrulur
Siyah saçlar al yanağa devrülür
Seni saran yanar [yanar] gavrulur
Ölüm ver Allah'ım ayrılık verme
Gız seni seviyom da ellere deme
(TRT THM Rep. 133)
Daraba: tahta perde, tahta bölme, kepenk.
Avrul-: yaslanmak, dayanmak.

III. 2. Nesibe Türküsü (Elazığ)

Bir taş attım pencereye tak dedi
Eşo'm çıktı Neso'm evde yok dedi
İnanmazsan çık yukarı bak dedi
Konma bülbül konma mezar taşıma
Bu genç yaşta neler geldi başıma
Bir yazmam var düre düre eklerim
Ölene dek yâr yolunu beklerim
Hiçe gitti çektiğim emeklerim
Konma bülbül konma mezar taşıma
Bu genç yaşta neler geldi başıma
Bir sazım var altı telden bağlama
Ben gidersem kömür gözlüm ağlama
Ölsem bile ellere bel bağlama
Konma bülbül konma mezar taşıma
Bu genç yaşta neler geldi başıma
Duman almış mezarımın üstünü
Kömür gözlüm acep benden küstü mü
Ahbaplarım bizden ümit kesdi mi
Konma bülbül konma mezar taşıma
Bu genç yaşta neler geldi başıma
Mezarımı derin kazın dar olsun
Üzerinde lâle sümbül nar olsun
Benim yârim şu cihanda bir olsun
Konma bülbül konma mezar taşıma
Bu genç yaşta neler geldi başıma
Mezarım üstünde lâleler biter
Lâlenin üstünde bülbüller öter
Ötme bülbülüm örtme dertlerim artar
Konma bülbül konma mezar taşıma
Bu genç yaşta neler geldi başıma
Ben giderken üç ay vardı bayrama
Bayram oldu çıkamadım seyrana
Hamdi Çavuş evin olsun verana
Konma bülbül konma mezar taşıma
Bu genç yaşta neler geldi başıma
Çifte çıkar martinimin dumanı
İstanbul'dan gelir ölüm fermanı
Katillerin yoktur dini imanı
Konma bülbül konma mezar taşıma
Bu genç yaşta neler geldi başıma
Ufak tefek taşdan kale yapılmaz
On altıyla Hamdi Çavuş tutulmaz

Nesibe ölmekle Harput yıkılmaz
(Memişoğlu 1992: 57-58)

III.3. Bir Taş Geldi Pencereye Tık Dedi (Elazığ / Paşa DEMİRBAĞ)

Bir taş geldi pencereye tık dedi
Eşo'm çıktı Nesibe'm evde yok dedi
İnanmazsan çık yukarı bak dedi
Konma bülbül konma mezar taşıma
Genç yaşımda neler geldi başıma

Bir sazın var altı telden bağlama
Ben gidersem kömür gözlüm ağlama
Ölür isem ellere bel bağlama
Konma bülbül konma mezar taşıma
Genç yaşımda neler geldi başıma

Bir yazmam var düre düre eklerim
Ölene dek yâr yolunu beklerim
Boşa gitmiş şu benim emeklerim
Konma bülbül konma mezar taşıma
Genç yaşımda neler geldi başıma

Duman almış mezarımın üstünü
Kömür gözlüm acep benden küstü mü
Ahabplarım ümidini kesti mi
Konma bülbül konma mezar taşıma
Genç yaşımda neler geldi başıma

Ufacık taşlarla kala yapılmaz
On atıyla Hamdi Çavuş tutulmaz
Nesibe ölmekle Harput yıkılmaz
Konma bülbül konma mezar taşıma
Genç yaşımda neler geldi başıma

Uzun olur uzun yolun selvisi
Ben bilmezdim benim yârim hangisi
Kara kaşlı kara gözlü kendisi
Konma bülbül konma mezar taşıma
Genç yaşımda neler geldi başıma
(Önal 2011: 68-69)

III.4. Bir Taş Attım Pencereye (Popüler Metin)

Bir taş attım pencereye
Bir taş attım pencereye tık dedi
Anası çıktı kızım evde yok dedi vay vay
İnanmazsan gel yukarı bak dedi
Armut dalda kız balkonda sallanır vay vay
Şeker yemiş dudakları ballanır vay vay

Atalım mı Arap kızı atalım mı vay vay
Senin için on beş sene yatalım mı vay vay
Rakıyı da şaraba katalım mı vay vay

Demirciler demir döğür ocakta
Şimdi ki kızlar ne hoş olur kucakta vay vay-2
Öpüşürken yemek yandı ocakta
Armutu dalda kız balkonda sallanır vay vay

Şeker yemiş dudakları ballanır vay vay

*Atalım mı arap kızı atalım mı vay vay
Senin için onbeş sene yatalım mı vay vay
Rakıyı da şaraba katalım mı vay vay*

Demirciler demir döğür tunç olur
Altın yüzük parmağıma güç olur vay vay
Sevip sevip ayrılması geç olur
*Armut dalda kız balkonda sallanır vay vay
Şeker yemiş dudakları ballanır vay vay*

*Atalım mı Arap kızı atalım mı vay vay
Senin için on beş sene yatalım mı vay vay
Rakıyı da şaraba katalım mı vay vay*

(http://www.nomorelyrics.net/tr/sozleri/5908-Bir_Ta_Atm_Pencereye-sozleri.html)

IV. Çek Deveci Develerin Sulansın

(Makedonya / Radoviş)

Çek deveci develerin sulansın
Akan çeşmelerin suyu bulansın

Çek deveci develerin yokuşa
Gül memeler birbirine tokuşa

Deve yüksek atamadım urgani
Üşüdükçe çek üstüne yorgani

Deve yüksek atamadım kilimi
Susadıkças ver ağzıma dilini

Sordum aslın nereli
Aslın faslın nereli
Sordum İskendereli (Makedonya)
Elma yanaklı
Kirez dudaklı
Turunç memeli
Sallama yaurum er yanın
Düşürürsün bebeğin
(HH/134/119)

IV.1. Deveci (Oyun Havası)

(Ankara)

Çek deveci develerin sulansın
Sulansın da akan çayla bulansın

Devem yüksek atamadım urganı
Suasadıkça ver ağzıma gerdanı

Devem yüksek atamadım kilimi
Susadıkça ver ağzıma dilini

Bir ok attım hızıladı
Dağda ceran (ceylan) guzuladı

Göğnüm seni arzıladı

Bir ok attım herge düştü
Herkten balabannar uçtu
Deli göğnüm sana düştü
(Tuğrul 1945: 110)

Ceran: ceylan
Herk: nadasa bırakılan arazi, tarla
Balaban: toy (kuş cinsi)

IV.2. Develi (Oyun Havası) (Ankara)

Çek deveci develerin beş olsun Aman
Biri sana biri bana eş olsun Yavrı yavrı yavrı
Develi develi sordum aslın nereli
Dedi İskendereli hani beben yuğudu
Bebe girdi yaşına gubalak ister başına

Çek deveci develerin sulansın Aman
Sulansın da akan çaylar bulansın Yavrı yavrı yavrı
Develi develi sordum aslın nereli
Dedi İskendereli hani beben yuğudu
Bebe girdi yaşına gubalak ister başına

Çek deveci develerin engine Aman
Şimdi rağbet güzel ile zengine Yavrı yavrı yavrı
Elinde de yemeni yedi dağın çimeni
Oğlan sıkma mememi çağırırım nenemi
(Tuğrul 1945: 110-111)

IV.3. Develi (Oyun Havası)* (Kırşehir / Kiraz YILMAZ / Meltem YILMAZ)

Çek deveci develeri yokuşa Aman yâr yâr aman
Ağ memeler birbirine tokuşa Aman aman amman develi
Develi daylah
Bal ile gaymah
Sen kimin yârisin de
Her yanların oynah

Devem yüksek atamadım urganı Aman yâr yâr aman
Üşüdükçe çek başına yorganı Aman aman amman develi
Develi daylah
Bal ile gaymah
Sen kimin yârisin(de)
Her yanların oynah

Deveci de develerin sulansın Aman yâr yâr aman
Akan çeşmelerin gözü bulansın Aman aman amman develi
Develi daylah
Bal ile gaymah
Sen kimin yârisin (de)
Her yanların oynah

*(Öğrencimiz Meltem Yılmaz tarafından derlenen bu metin ilk defa yayınlanmaktadır)

IV. 4. Çek Deveci Develeri İngine** (Nevşehir / Fadik ÜNAL / Serpil Mutlu)

Çek deveci develeri ingine (de amman amman ingine kız on yedi benlim amman ingine)
Deyyus baban virsin seni zengine (de yâr yâr yârim zengine)

*Hayriye kızın saçları amman
Oynuyor omuzun başları canım*

Çek deveci develeri yukuşa (da yâr yâr yârim yokuşa kız on yedi benlim amman yukuşa)
Ağ memeler birbirine tokuşa (da yâr yâr yârim tokuşa kız on yedi benlim amman tokuşa)

*Hayriye'm saçları yakıyor amman
Bakışları canlar yakıyor amman
Ellere kınalar yakıyor amman*

Devem yüksek atamadım kilimi (de amman kilimi kız on yedi benlim amman kilimi)
Susadıkça ver ağzıma dilini (de aman amman dilini)

*Hayriye kızın saçları amman
Oynuyor omuzun başları canım*

Devem yüksek atamadım urganı (da aman urganı kız on yedi benlim aman urganı)
Üşüdükçe çek başına yorganı (da aman amman amman yorganı)

*Hayriye camdan bakıyor amman
Bakışları canlar yakıyor amman
Ellere kınalar yakıyor amman*

***(Öğrencimiz Serpil Mutlu tarafından derlenen bu metin ilk defa yayınlanmaktadır)*

V. Fincanı Taştan Oyarlar

(Rumeli)

Fincanı taştan oyarlar *Anam oyarlar*
İçine bade koyarlar
Sen bize gelme duyarlar *Aman duyarlar*
*Sen yine doldur fincanı
Sen kimin canısın canı*

Fincanı rafa dizerler
İçinde bade süzerler
Sen bize gelme sezerler
*Sen yine doldur fincanı
Sen kimin canısın canı*

Fincanın dibi düz olur
Sen bize gelme söz olur
Bir kadeh bade az olur
*Sen yine doldur fincanı
Sen kimin canısın canı*
(HH/182/145)

V.1. Fincanı Taştan Oyarlar

(Sivas / A. Kadir SARISÖZEN / Muzaffer SARISÖZEN)

Fincanı taştan oyarlar *Balam oyarlar*
İçine bade koyarlar
Sen bize gelme duyarlar *Balam duyarlar*
*Sen kimin canısın canı
Sen yine doldur fincanı*

Fincanı rafa dizerler *Balam dizerler*
İçine bade süzerler
Sen bize gelme sezerler *Balam sezerler*
*Sen kimin canısın canı
Sen yine doldur fincanı*

Fincanın dibi düz olur *Balam düz olur*
Sen bize gelme söz olur

